

Posel

Židovské obce v Teplicích

שליח

Ročník 18 | číslo 1
Adar II 5784
Březen 2024

2024

קהילה יהודית

Teplická synagoga vypálená ze 14.3 na 15.3. 1939

Sloupek

Máme za sebou první tři měsíce občanského roku 2024 a provedli jsme hodnocení roku 2023. Co se nám podařilo, co se nepodařilo, co udělat v letošním roce lépe a jakým způsobem. Většinu úkolů které jsme si pro rok 2023 zařadili do našeho pracovního plánu, jsme splnili. Za finanční podpory FŽO, Nadačního fondu obětem holocaustu, Ústeckého kraje, Města Most, Dubí, Krupka, Louny a dalších subjektů se nám podařilo zlepšit stav námi spravovaných majetků. Po zahájení oprav synagogy v Lounech v roce 2022, jsme v roce 2023 provedli statickou kontrolu této synagogy v vybudování podzemního vstupu pod tuto synagogu a provedli jsme přípravné práce pro další obnovu po vyklizení synagogy Oblastním archívem Louny v roce 2024. Hřbitovy spravované naší obcí jsou ve slušném stavu a stávají se čím dál více vyhledávanými památkami turistů z celého světa. Vedení obce v čele s duchovním obce panem Tomášem Pulcem napomáhá zájemcům o vyhledávání předků, bývalých „teplíčáků“ v mapování dokumentů pro vytvoření jejich rodokmenu. Odborné sociální poradenství a pomoc prostřednictvím Claims Conference našim členům je prováděno podle Zákona č.108/2006 Sb. o sociálních službách a je na potřebné úrovni. Představenstvo ŽO Teplice se snaží o co nejlepší vnímání majoritní společnosti a mnoho našich akcí je navštěvováno významnými osobami kulturního a společenského života Ústeckého kraje. Za pomoci nové účetní firmy 22Hlav s.r.o. se nám podařilo zlepšit řízení obce a průhlednost účetnictví je velkou výhodou pro další práci. Bohužel se nám nepodařilo zlepšit finanční situaci obce a máme velké obavy nejenom o další financování obce, ale demografický vývoj židovské komunity v celé ČR přinese problémy z další činností obcí sdružených ve FŽO ČR. Naši bratři a sestry v Izraeli trpí válkou, která byla vyvolána teroristickou organizací Hamás 7. 10. 2023, ale doufáme, že svět nedopustí, aby nejdemokratičtější stát na blízkém východě trpěl rukou vrahů. Děkuji všem, kteří pomohli sbírkou financí na pomoci Izraeli.

To nejpodstatnější na konec Letošní rok byl vyhlášen FŽO jako rokem volebním. Koncem roku budeme volit nové představenstvo, revizní komisi ŽO, zástupce v radě FŽO, případně v dalších námi zajišťovaných komisích. Je třeba myslet na budoucnost a domnívám se, že letošní volby by měly být impulsem pro generační výměnu na všech stupních řízení obce. Zapomeňme na sváry, které nás v minulosti provázely a pojďme společně myslet na prosperitu a další vývoj námi spravované, již 610 let staré (nebo mladé) obce.

Michael Lichtenstein – předseda ŽO Teplice

Erev roš chodeš tevet a chanuka party na obci

Lid tápal ve tmě, než ušel v dálí se blížit světlo, záplava světla zazářila nad těmi, kdo šli ve stínu smrti. (Ješajahu 9.1)

Letošní chanuková oslava na teplické židovské obci byla velkolepá. Na úvod proběhla odpolední bohoslužba Mincha s chazanem FŽO Danny Vaňkem za přítomnosti teplického minjanu. Po úvodním žalmu Ašrej jošvej, byl pověřen gaba-jem synagogy reb Chaim ben Geršon Efraim vynesemím pergamenového svitku Tóry ze svatostánku, který předal následně do rukou chazana Dannyho Vaňka, který donesl svitek na bimu, kde byl připraven k čtení svátečního oddílu na chanuku, tj. 4M 7,36 – 47, která se nachází v paraše Naso. Prvním vyvolaným byl reb Jochanan ben Helena Roubínek, kterému přečteny verše od „Bajom chamiši po Melea ketoret“, po požehnání „jenž jsi nám dal pravdivou Tóru, a dal jsi nám základ věčného života“, dostal reb Roubínek svůj mišeberach od chazana Danny Vaňka. Druhou aliji obdržel Jochanan ben Chava, kterému byli přečteny verše po „Šlumieli ben Curišadaj“, i on získal po závěrečném požehnání svůj mišeberach od chazana Danny Vaňka. Třetí, závěrečnou aliji obdržel Duvid ben Leizer Rubinstein. Taktéž reb Rubinstein si vyslechl verše od „Bajom hašiši až po Eljasav ben Deuel, který byl knížetem kmene Gad a přinesl k zasvěcení Jeruzalémského chrámu, k dobrovolné oběti dva kusy skotu, pět beranů, pět kozlů a pět ročních ovcí“. I reb Duvid získal svůj mišeberach, který věnoval přítomným vnučkám svého bratra Jicchaka.

K službě H“ byl povolán vykonáním hagbe, povznesení pergamenového svitku reb Tomáš ben Jehudit, glile svázaní a ustrojení pergamenového svitku bylo svěřeno reb Daniel ben Avrahamu, který pak svitek donesl až ke svatostánku, kde ho předal reb Chaimovi, který ho uložil mezi další dva pergamenové svitky a svatostánek uzavřel, a rozprostřel před ním synagogální oponu tzv. parochet.

Poté pokračovala bohoslužba ve svižném tempu, po bohoslužbě mincha, krátce promluvil Roš kehila Michael Lichtenstein, který přítomným dětem, rozdál chanuka gelty pak už nás všechny čekalo sváteční zapálení velké chanuke v modlitebně ŽOT, kterého se ujal chazan FŽO Danny Vaněk, který pronesl požehnání nad zapalováním chanukových světél a druhé požehnání, že jsme se dožili tohoto času, neboť židovský národ musí opět bojovat s temnotou a s nenávisť, kterou zasel při našem východu z Egypta do srdcí národů Amalek. Potomci Amaleka povstávají proti nám v každé době, ale letos povstal s ohromnou brutalitou a nelítostně začal zabíjet vraždit a unášet lidi. A to mu nemůže projít, prolijeme mnoho krve, než ho zničeme úplně.

Po zapálení šesti svátečních světél, zazněla večerní modlitba Ma'ariv na Erev Roš chodeš tevet, kterou opět vedl chazan Danny Vaněk.

Po hlavní části, čekal v klubu ŽO na všechny chanukový raut, který připravil osobně mašgiach z King Davidu Praha Tomáš Pulc s roš kehila Michalem Lichtensteinem. Raut byl bohatý na chanukové koblihy, které byly dovezeny jako jediné z košer restaurace PŽO Šalom, bramboráky na oleji připravil předseda obce, pečená horní kuřecí stehna s dušenou zeleninou a masovou hovězí roládu v listovém těstě, připravil, jak už bylo zmíněno osobně mašgiach Tomáš Pulc. Celodenní snažení během chvíle zmizelo a pak už se od jednotlivých stolů ozývalo cinkot skleniček a halasné „l' chaim – na život“.

Tentokrát mezi nás nezavítal lídr pražské kapely Schodišť PhDr. Martin Krájček, neboť ulehl s těžkým zápalem plic a ani Diego Bransburg, neboť i on se na poslední chvíli omluvil pro nemoc. Refua šlema všem.

Do role chanukové DJ-ky pasoval duchovní ŽOT slečnu Yocheved, zazněly zde jak chanukové písně, tak třeba i překrásná píseň Nachamu Ami a mnoho dalších. Yocheved si pak na závěr zatancila v klubu pár nových izraelských tanců, které chce ke konci týdne předvést na Machol Moravia 2023 v Brně. Žel se nikdo nepřidal, a pokud se chtěl někdo přidat, neměl se stydět. Tak snad příště.

Přejeme slečně Yocheved bat Zion, hodně tanečních úspěchů na Macholu v Brně.

Slečna Yocheved po příchodu do klubu ŽO zapálila malou improvizovanou chanukiji, která hořela ještě dlouho po našem odchodu.

Rád bych na závěr, jak je mým dobrým zvykem poděkoval všem, kteří se na náročnou přípravu svátku světél – chanuce podíleli. Rád bych poděkoval našim dlouholetým sponzorům za finanční nebo i jinou podporu. Omlouvám se, že dnes bez jmenování, aby zlé oko neulpělo na našich dobrodincích, neboť my sami dobře víme, kdo nám byl v průběhu roku 2023 štědrým dárcem a kdo nás podpořil.

Chanuka sameach ve-roš chodeš tevet !

Pro čtvrtletník Posel připravil: Tovje

Pietní setkání ke Dni holocaustu a položení 20 kamenů zmizelých v Teplicích

Jen ti, kteří vědí, kam putují, dosáhnou cíle, ať jdou jakkoliv rychle.“

Viktor Emil Frankl (1905 – 1997), přeživší Osvětim, objevil v říši nočních můr pravdu, již zasvětil celý svůj další život. Prohlásil:

Nacisté se nás snažili zbavit posledních stop lidství, ale jednu svobodu nám nemohli vzít, svobodně se rozhodnout, jak budeme reagovat: Kdo z koncentračníků by nemohl vyprávět o lidech, kteří procházeli nástupiště nebo baráky a rozdávali dobré slovo, onde zase poslední sousto chleba? I když snad takových bylo jen málo, jsou důkazem, že člověku, zbavenému v koncentračním táboře všeho, nemůže být vzata poslední lidská svoboda postavit se k daným poměrům tak či jinak. Toto tak nebo jinak, tam skutečně existovalo.

Viktor Frankl, Člověk hledá smysl: úvod do logoterapie, Praha Psychoanalytické nakladatelství 1994

V dopoledních hodinách v pondělí 29. ledna 2023 se konalo tradiční pietní setkání u Památníku v Lipové ulici, ke Dni holocaustu za účasti představitelů Židovské obce v Teplicích a představitelů města Teplice, v čele s jejím primátorem Jiřím Štáblem, senátorem Hynkem Hanzou a dalšími váženými hosty.

Na úvod všechny přítomné přivítal předseda ŽOT Michael Lichtenstein, poté zazněly hymny České republiky a Státu Izrael, které zazpíval Dětský pěvecký sbor Poupata ze ZŠ Maršovská pod vedením Jany Ptáčkové, poté následoval proslov primátora statutárního města Teplice Jiřího Štábla, po něm vystoupil senátor za teplický okres Hynek Hanza, poté promluvil náměstek primátora města Most Václav Zahradníček, za krajský úřad Ústeckého kraje promluvila předsedkyně pro národnostní menšiny Karolína Žáková a nakonec si vzal závěrečné slovo ředitel Památníku Terežín Jan Roubínek. Po proslovech vzácných hostů, kteří vyjádřili svou podporu Státu Izrael a jednohlasně odsoudili brutální teroristický útok Hamásu na bezbranné izraelské obyvatelstvo ze 7. října 2023, zazpíval Dětský pěvecký sbor Poupata ze ZŠ Maršovská, hebrejskou píseň „Šalom alejchem“. Na samý závěr pietní akce, než byli položeny květinové dary, zapáleny svíce a položeny kamínky jako vzpomínka na všechny umučené, zazněla modlitba El male rachamim za mučedníky, kterou pronesl chazan FŽO Danny Vaněk, a jelikož se v tento chladný a mrazivý den sešel při této příležitosti i teplický minjan, mohla zaznít modlitba Kadiš, kterou pronesl opět ten nepovolanější, a to chazan FŽO Danny Vaněk.

Všem, zúčastněným děkujeme za jejich účast na této pietní akci ke Dni holocaustu. **„Toda rabba všem.“**

V rámci Dne obětí holocaustu, bylo položeno dvacet nových „kamenů zmizelých“ v centru města Teplice a v jeho nejbližším okolí, a to na těchto místech; v ulici U radnice čp. 327/4 bylo před domem položeno pět kamenů zmizelých Heleně Menzel (roz. Doctor), Heleně Spitz (roz. Weisles) a jejímu choti Georgu (Jiřímu) Spitzovi, Anně Winternitz (roz. Menzel) a jejímu choti Otto Winternitzovi, v ulici Českoobratná čp. 441/12 byl položen kámen zmizelých Emmě (roz. Prager) Löbl, o mnoho let později v toto domě žila naše dlouholetá členka ŽOT a sociální pracovnice Věra Pešinová, a v téže ulici, hned v protějším domě, v čísle popisném 1066/9 byl položen kámen zmizelých Hedvice (roz. Klein) Rotschild, o kterém vás budeme informovat v samostatném článku.

V ulici U zámku čp. 636/22, dříve Myslivecká byly položeny kameny zmizelých před bývalým domem, kde bydlel Dr. Emil Heller se svým synem Herbertem, dnes na místě domu stojí supermarket Billa. Dům se nám podařilo identifikovat podle třísvazkové monografie o Teplicích ve 3. díle na str. 281.

Další kameny byly položeny na Duchcovské 557/60, kde bydlela Ida Böhm, ve Spojenecké 909/16, kde bydleli manželé Anna Lampl a její choť Isidor Lampl, v ulici Růženy Svobodové 1232/1 bydlela Rosa Passer, v ulici Roosweltova čp. 262/11 bydlela rodina Friedricha Blaufusse, Kamila Blaufuss (roz. Zentner) a Johanna Blaufuss, v Lázeňské ulici, která v tehdejší době, kdy zde bydleli Siegfried Grünhut a Emilie Lederer, zasahovala do bývalého židovského ghetta, jejichž domy byly po roce 1946 asanovány, a dnes se na jejich místech rozprostírá parková úprava. Poslední dva kameny zmizelých byly položeny na rohu ulice U nádraží 716 a ulice 28. října, kde dříve bývalo sídlo firmy Nettel, zde byly položeny dva kameny, Viktoru Nettelovi a jeho druhé ženě Kláře (roz. Beamt) Nettel, a i o nich bych rád napsal krátkou vzpomínku na povznesení jejich duší, do příštího čísla čtvrtletníku Posel.

Většinu, kterým jsme dnes položili kameny zmizelých, byli odvezeni v ranních hodinách z teplického nádraží transportem č. XIX/3 27.11.1942 z Teplic přes Ústí nad Labem do Terežínského ghetta na jistou smrt. Kameny zmizelých zhotovil na objednávku ŽOT Ondřej Pisch z Teplic.

„Čest je jich památce“

Pro čtvrtletník Posel připravil: duchovní ŽOT

Tubišvat aneb nový rok stromů

Ve čtvrtek 25. ledna 2024 v podvečerních hodinách se na Židovské obci v Teplicích v klubu ŽO konal tradiční tubišvato-vý seder, který vedl chazan FŽO Danny Vaněk, společně s duchovním ŽOT Tomášem Pulcem.

Smyslem tubišvatového sederu je si připomenout plodiny Eretz Jisraele, přičemž je důležité zdůraznit, že hlavní není pojídání ovoce, ale uznání velké hojnosti plodů země a stromů, kterou nám prokazuje Hospodin v tomto světě. Začneme nejprve slovy naší svaté Tóry, abychom ukázali před Hospodinem, že i když je náš stůl plný všeho dobrého, nepočítá se to pro nás, neboť je to dar Všemohoucího stvořitele pro nás všechny, neboť je psáno: Toto jsou příběhy nebes a země, stvořených v den, kdy Hospodin, Bůh, dělal zemi a nebesa. I každého stromku na poli, nežli byl na zemi, a všeho osení nežli vyrašilo,... (1M 2,4 – 5)

A Bůh řekl: „Hle, dal jsem vám za potravu všechno sémě semenící osení, které je na zemi, a každý strom, dělající plody semenící sémě. A vši zemské zvěři, všemu nebeskému ptactvu a všem plazům na zemi, v nichž je živá duše, jsem dal za pokrm veškeré zelené osení“, a tak se i stalo. (1M 1, 29 – 30)

A ve svatém Zoharu rabi Šimon ben Jochai řekl, že plody Eretz Jisrael mají duchovní chuť, kterou měla mana padající čtyřicet let na poušti. Existuje mnoho svědectví od lidí, kteří se vrátili z ciziny a kteří vyprávěli o velkém rozdílu, mezi plody vypěstovanými mimo svatou zemi a plody, které uzrály v Eretz Jisraeli, a proto každý rok před 10. švatem velký babylonský gaon, rabi Josef Chaim zc"l. vyslal posla do Eretz Jisrael, aby mu přinesl některé z jeho plodů, aby mohl pocítit zvláštní chuť ovoce a aby mohl rozmnožit požehnání, neboť každé požehnání je velice důležité v tomto světě, které člověk požehná s určitým záměrem. Rabi Eliezer ben Horkanus mezi všemi svatými podmínkami přikázal svému synovi, aby dbal v měsíci švat na řádné požehnání pro plody stromů. Svatý Ari napsal, že požívání ovoce by mělo být zaměřeno na nápravu hříchu prvního Adama, který zhřešil skrze ovoce stromu poznání, jak je všem dobře známo.

...a tak bychom mohli pokračovat dál a dál, ale...

V rámci tubišvatového sederu jsme na obci mohli přivítat vzácnou návštěvu ředitele Památníku Terezín Honzu Roubínka, který přivedl do Teplic svého slovenského kolegu, ředitele Muzea holocaustu v Seredi Martina Korčoka, který s námi zasedl k bohatě prostřenému tubišvatovému stolu.

Po nalití prvního poháru chrámeckého bílého vína, které nám symbolizuje zimní období roku, pronesl chazan Danny Vaněk první požehnání nad vínem „bore peri hagafen“. Načež všichni odpověděli „Amen“. Poté jsme mohli ochutnat plody oplývající Eretz Jisrael, jako je hroznové víno, olivy, datle, fíky a zrníčka granátového jablka, nad kterým se žehná „bore peri ha-etz“. Nesmíme též zapomenout na plodiny pole, pšenici a ječmen, které představovaly v našem případě dobrá a chutná buchta, nad kterou žehnáme „bore minej mezonot“ a pivo, vyrobené z ječmenného sladu, které žehnáme slovy „šhakol nihje bidvaro“. Poté následovaly plody země, které žehnáme „bore peri adama“. Krásnou povinností je vypít při sederu čtyři poháry vína, které se postupně z čistě bílého vína, více a více zbarvují do růžového odstínu přilítím trochy červeného vína, poté více do světle červené až nakonec, do sytě rudé barvy léta.

Jak už jsme zmínili, tubišvat je plný požehnání, kterým vzdáváme dík Stvořiteli za jeho starost o nás, kteří jsme závislí na jeho díle, neboť bez jeho požehnání, by nebylo nic. Važme si dobroty, kterou nám prokazuje. „Amen“

Rád bych na závěr poděkoval všem, kteří přišli s námi požehnat plody stromů a plody země. Rád bych poděkoval též panu Vladimíru Urbanovi, který přišel vzpomenout jméno své zesnulé a naší dlouholeté členky ŽOT Jany Urbanové roz. Klačerové, která náhle zemřela 4. října 2023 v požehnaném věku, a na její povznesení jejího jména jsme si na závěr celého tubišvatového sederu, společně připili. Iluj nišmat Chana bat Josef.

Pro čtvrtletník Posel připravil: tomš69

Hedwiga Rothschild

Hedwiga Rothschild roz. Klein se narodila 14.01.1888 ve Smiřicích ve východních Čechách Theodoru Kleinovi a Sofii Klein roz. Popper z Luže u Chrudimi. Kolem roku 1910 se provdala za Ludwiga Rothschilda syna Markuse Maxe Rothschilda z Teplice.

Hedwiga měla s Ludwigem pět dětí, v Teplicích rodina částečně spoluvlastnila honosný dům vystavěný arch. Vincenzem Weinmesserem v neorenesančním stylu v Dámské ulici čp. 1066/9, (dříve též po německy zvané Frauengasse), dnes přejmenované na ulici Českobratrskou, kde v dolní části domu byl po roce 1900 obchodní dům Emanuela Blocha.

Prvorozený syn se narodil 28.07.1911 v Teplicích a dostal jméno po dědečkovi Max Rothschild. Před druhou světovou válkou Max odešel do emigrace, kde se usadil a později i oženil s Gledys Shaw. Max zemřel 30.01.2005 v požehnaném věku 93 let v lázeňském městě Bath v jihozápadní Anglii. Jeho popel s urnou byly na přání zesnulého uloženy na Novém židovském hřbitově v Teplicích, tak jak si vždy přál spočinout v hrobě svých předků.

Marianne „Mimi“ Littna nar. 13.03.1913 v Teplicích, zemřela ve Spojených státech Amerických 26.06.2004

Johanna „Jana“ Klauber nar. 23.07.1914 v Teplicích, sdílela stejný osud se svou matkou Hedwigou a 16.06.1942 byla deportována transportem AAH z Prahy do Terezínského ghetta, je dosti pravděpodobné, že svou matku neopustila a odjela s ní do Újazdowa u Lublina, kde byly hned po příjezdu odvedeny na jistou smrt.

Druhým synem byl Walter Paul Rothschild nar. 18.12.1918 v Teplicích

Charlotte „Lotte“ Roswell nar. 1921 – zem. 1982 ve Velké Británii

V roce 1927 ve věku 45 let zemřel Ludwig Rothschild a byl pohřben se všemi poctami na Novém židovském hřbitově v Teplicích, Hedwiga se ve svých 39 letech již znovu neprovdala a plně se věnovala výchově svých pěti dětí.

Ke konci roku 1938 před nadcházejícími svátky světel „Chanuky 5769“, se většina židovských rodin, co se nestihla včas odstěhovat do vnitrozemí, musela sestěhovat do jiných bytů a své zařízené byty a vily museli i s celým zařízením opustit. Před odchodem z bytu museli všichni Židé všechno zařízení bytu sepsat a podrobný soupis všech věcí odevzdat na příslušném úřadě. Hedwiga Rothschild, tak jako mnoho jiných, musela opustit svůj prostorný a vkusně zařízený byt, a byla nucena se nastěhovat do nevyhovujících vlhkých prostor v Dámské ul. č. 3, později přejmenované na ulici Hrázní. Na této adrese se před odchodem do Prahy zdržovala jen krátce.

Jak už bylo zmíněno výše, Hedwiga Rothschild, byla společně se svou dcerou Johannou „Jane“ Klauber poslána transportem AAH z Prahy 16.06.1942 do Terezína a odsud byla odeslána rovnou dalším transportem na východ do Újazdowa u Lublinu, kde ve stejném roce byla zabita.

V pondělí 29.01.2024 na den, kdy si Židovská obec v Teplicích připomněla u památníku v Lipové ulici Den památky obětí holocaustu, byl před domem v Českobratrské ulici čp. 1066/9 z iniciativy Židovské obce v Teplicích odhalen „pamětní kámen zmizelých“, v němž rodina Hedwigy a Ludwiga Rothschilda po několika šťastných let žila, až do osudného dne než musela Teplice navždy opustit. Neboť Teplitz-Schönau s celým českým pohraničím byly připojeny k Třetí Říši. Hedwiga, tak jako mnoho jiných židovských souvěrců zamířila z okupovaných Sudet do Protektorátní Prahy. V Praze požádala na vystěhovaleckém úřadě o povolení k vystěhování do Ameriky či Austrálie, ale marně, kvóty pro vystěhování již byly vyčerpány. Nezbyvalo jen doufat, že vše dopadne dobře.

.....a, že to pro židovský národ v okupované Evropě nedopadlo dobře, už dnes víme, v průběhu několika málo let bylo zabito či umučeno a spaleno v krematoriích na 6 milionů židovských duší. O některých zavražděných dodnes nevíme, kdy a kde zemřeli.

Chazan FŽO Danny Vaněk společně s duchovním ŽOT Tomášem Pulcem, zde před domem v Českobratrské ulici v přítomnosti mnoha účastníků z řad židovské obce a zástupců města, přečetli žalm 91 „Jošev be-sejter“ a modlitbu „El male rachamim“ a vzpomenu na životní osud Hedwigy Rothschild, „....a vdali čest její památce, zapálením svíčky či položením kamínku hned vedle položeného kamene zmizelých.“

<https://www.holocaust.cz/en/database-of-victims/victim/147478-hedvika-rothschildova/>

O letošních prázdninách nás navštívili, Dwyn Griffith s chotí Jane roz. Rothschild i s jejich potomky z Velké Británie. Jane Griffith, je dcerou Waltra Paul Rothschilda, který byl synem Hedwigy Rothschild. Odhalení kamenů zmizelých se žel rodina Griffith nemohla osobně zúčastnit.

Možná se k životním osudům některých členů rozvětvené rodiny Rothschild ještě na našich stránkách čtvrtletníku Posel vrátíme.

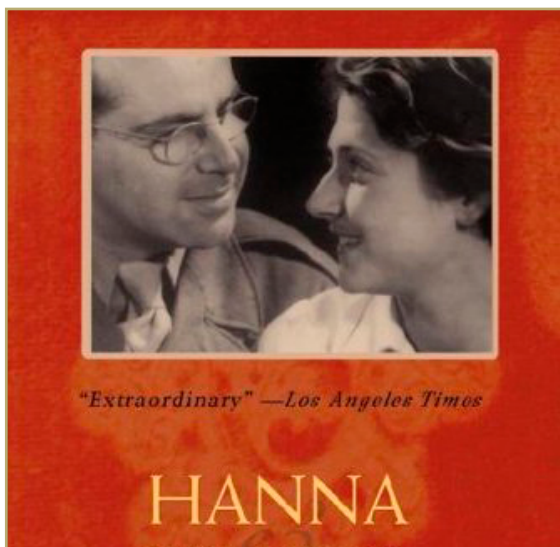
Foto Hedwigy Rothschild je z alba rodiny George Ferdinand Edmund

V příštím čísle čtvrtletníku Posel přineseme příběh Viktora Nettla a jeho choti Kláry roz. Beamt z Teplic

Pro čtvrtletník Posel připravil: duchovní ŽOT

Hana Kohner roz. Bloch

Článek z Der Spiegel

Rád bych vás seznámil s jedním starým článkem, který před mnoha lety vyšel v německém Der Spiegelu, a souvisí úzce s historií teplických Židů. Myslím, že by neměl být zapomenut. Článek začíná sugestivní výpovědí takto:

„Hanna Kohner roz. Blochová obětovala své nenarozené dítě, aby přežila ve vyhlazovacím táboře Osvětim. Po letech se jí v Los Angeles narodila dcera, které svěřila poslání: předávat vzpomínku na holocaust. „ Autor: Bettina Michail

Všichni její přátelé měli babičku a dědečka. Když se malá Julie zeptala své matky, proč nemá žádné prarodiče, její matka pouze odpověděla: „Umřeli už dávno, Julie.“ Když se dál ptala, její rodiče nakonec řekli: „Babička a děda byli zabiti během války, Julie.“ Když se Julie zeptala svého strýce na čísla vytetovaná na jeho paži, nechtěl o tom mluvit. „To je moje telefonní číslo, Julie,“ skrývá pravdu.

Když vyrostla, Julie Kohnerová se dozvěděla další a další podrobnosti o strašlivých událostech, které zničily její rodinu. V Juliině domě se nyní mluví o holocaustu, byl tam dokonce zvláštní rituál: během sederů Pesach, kdy si židovské rodiny vzpomínaly na otroctví a exodus Židů z Egypta, Julie pomohla svému otci Walteru Kohnerovi založit 16mm filmový projektor na stole, zatímco její matka Hanna raději v klidu myla nádobí v kuchyni.

Film běžel, Julie poslouchala a do paměti se jí vryla slova: „Po příjezdu do Osvětimi jsi dostal mýdlo a šel jsi do sprch,“ řekl moderátor televizní show „Toto je tvůj život“ mladé ženě, která seděla na televizní scéně v Hollywoodu 27. května 1953. „Ve vaší sprše byla voda, ostatní neměli takové štěstí, jako vaše matka, váš otec a váš manžel Carl. Všichni přišli o život v Osvětimi.“ V té době tato americká televizní show obvykle představovala celebrity. V tento den však televizní show NBC poprvé v celostátní televizi představila osobní příběh přeživšího holocaustu. Čestným hostem byla Hanna Bloch Kohner – matka Julie.

Životní poslání

„Prosím, zeptejte se minulých generací... Nemají vám to říct?“ Jako dospělá Julie Kohner pravděpodobně přijala tuto výzvu ze Starého zákona (Job), protože od roku 1991 rozvinula veřejnou neziskovou charitativní organizaci financovanou z darů pro vzdělávání o holocaustu ve Spojených státech s názvem „Voices of the generace“. V Německu je „vzdělávání o holocaustu“ relativně novým pojmem, taktéž v České republice. Nezahrnuje pouze výchovu ke konkrétní historické události, ale i systematickou mravní výchovu proti rasismu a k míru, toleranci a nenásilí. Stále více států USA, Kanady a dalších zemí již připravuje učební osnovy s tímto cílem. Jako bývalý učitel, Julie Kohner ví, že především děti se musí ztotožnit s osobními osudy, než pochopí, co miliony lidí trpěly v nacistických táborech smrti. Mluví ale i k dospělým posluchačům a příběh, který vypráví, je víc než pořad. Právě příběh její matky se stal jejím životním posláním.

Hanna Bloch vyrůstala jako dítě židovských rodičů v Teplitz-Schönau v Sudetech, kde se v roce 1935 zamilovala do Waltera Kohnera. Když v roce 1938 německá vojska obsadila Sudety, mohl Walter uprchnout před nacisty a emigrovat do Spojených států amerických, protože tam žili jeho starší bratři. Chtěl, aby se k němu později připojila i jeho snoubenka Hanna. Když to pro něj nebylo možné, Hanna tedy uprchla do Amsterdamu. Když v roce 1940 Hitlerova vojska vtrhla i do této země, Hanna se vzdala naděje, že se ve Spojených státech provdá za Waltera.

Zpočátku se Hanna mohla vyhnout zatčení, protože pracovala jako sekretářka „Židovské rady“. V Amsterdamu potkala Carla Benjamina, německého uprchlíka, za kterého se provdala v roce 1942, čímž ho na čas zachránila před zatčením. V roce 1943 však byli zatčeni i Hanna a Carl a převezeni do Westerborku – záchytné stanice pro jejich deportaci v roce 1944 do Terezína a do vyhlazovacího tábora Osvětim.

Tajný potrat

Právě teď byla Hanna těhotná. Předpokládala, že to bylo jako rozsudek smrti v Osvětimi. Aby měla šanci na přežití, bylo jí řečeno, aby tajně šla na potrat. To bylo možné pouze s pomocí jejího bratra Dr. Gottfrieda Roberta Blocha, lékaře, který byl také v Osvětimi. Koncem října 1944 přesvědčil lékařku, aby provedla potrat. Nebylo to jediný případ, kdy Hanna Bloch unikla smrti.

V listopadu 1944 byla přivezena do Mauthausenu, koncentračního tábora poblíž Lenzingu v Rakousku. Když Američané osvobodili Mauthausen 5. května 1945, Hanna jako nucená pracovnice byla jedním z vězňů, kteří unikli vraždě. Než se američtí vojáci přesunuli dál, někteří z nich nabídli, že pošlou zprávu přátelům nebo příbuzným přeživších ve Státech. „Mám přítele v Kalifornii,“ koktala Hanna svou školní angličtinou na důstojníka. „Žije v Los Angeles, Sunset Boulevard.“ A skutečně to fungovalo: Walter Kohner obdržel dopis oklikou v Lucembursku. Vrátil se do Evropy se speciální americkou vojenskou jednotkou a byl hlasatelem zpráv v Radiu Luxemburg. Když se dozvěděl, že Hanna je naživu a v bezpečí, okamžitě odešel a snažil se ji najít – v Německu, Československu, po celé Evropě. Našel ji v Holandsku.

Jizvy minulosti

24. října 1945 se Hanna a Walter vzali v Lucembursku. V červenci 1946 se Walter s ní vrátil do Los Angeles. Během potratu v Osvětimi bylo Hanně řečeno, že nikdy nebude moci porodit dítě. Hanna to nechtěla přijmout a po osmi samovolných potratech porodila 4. července 1955 dceru Julii. Dlouho vytoužené dítě si ale pamatovalo maminku a vše, co ztratilo. „Proč jsem přežil? Proč já?“ byly otázky, které si kladly obě, matka i dcera. Za to, že přežila, vděčila náhodě. Bez svých přátel by nikdy nevydržela nekonečné počty v koncentračních táborech. To, že ruský válečný zajatec odmítl otrávit jídlo i zbývajícím vězňům, jí zabránilo téměř zemřít. Nejdůležitější však byla morální podpora ostatních vězňů. Pro Hannu nebyly tyto odpovědi uspokojivé. Ale byly to jediné odpovědi, které byla schopna dát. Celoživotní pocity viny vůči těm, kteří byli zavražděni, byly cenou, kterou zaplatila za to, že unikla z pekla.

Tímto způsobem trauma holocaustu zasáhlo i děti přeživších nazývané „druhá generace“. Jejich rodiče požár přežili, ale děti vyrůstaly v blízkosti žaru jeho plamenů, jak jednou řekla Florabel Kinsler, psychologka holocaustu.

Julie se cítila velmi blízko své matce, tak blízko, že dostala úzkostnou poruchu, když se v 18 letech přestěhovala do Oregonu kvůli studiím. Vrátila se tedy do Los Angeles a pokračovala tam ve studiu. Rodina trávila Den matek na hřbitově, kde byla pohřbena matka Waltera Kohnera. V těch dnech Hanna Kohnerová mluvila o dětech, které ztratila. Julie byla připomenuta, že má téměř bratry a sestry. Cítila, že musí vynahradit všechny ty ztracené děti. Měla své vlastní pocity viny.

Vzdělávací program o holocaustu, který Julie Kohnerová vyvinula, je založen na Hannině příběhu a zahrnuje televizní pořad, kde se objevila její matka, a knihu „Hanna a Walter – milostný příběh“, kterou její rodiče vydali společně s Juliiným strýcem ve Spojených státech v roce 1984.

Když Julie mluví o teroru nacistických časů a táborech smrti v Evropě, vždy s sebou nosí malou modrou krabičku. V této krabici její matka uchovávala okouzující náramek, který jí byl předložen na konci televizní show. Kouzla měla symbolizovat Hannin život. Hanna náramek nosila jen zřídka. Možná proto, že skutečný symbol jejího života, jejího přežití, byl vždy blízko ní: Julie, kterou výslovně pověřila posláním vydávat svědectví a předávat vzpomínku na holocaust.

Web 2.0

V roce 1990 Hanna Kohner zemřela ve věku 70 let na infarkt, možná na dlouhodobý následek nelidských životních podmínek v koncentračních táborech. O rok později Julie zahájila svůj projekt „Voices of the Generations“. Svůj program chce prezentovat nejen v USA, ale také v Evropě, zejména v Německu. Julie vytvořila osnovy pro výuku Hannina příběhu pro americké školní děti a šla ještě o krok dále. Společně s partnerem projektu vytváří platformu web 2.0, kde mohou děti a vnoučata obětí šoa prostřednictvím videí prezentovat své osobní příběhy a zkušenosti. Platforma se bude jmenovat „Echoes of the Past“ – a má být také archivem pro vzdělávací účely a budoucí generace.

Počet svědků a přeživších holocaustu neustále klesá. Psycholožka Dina Wardi kdysi nazvala syny a dcery těch, kteří přežili holocaust, „živé pamětní svíčky“. Julie Kohner je jednou z nich.

Další informace Voices of the Generations na www.VOGCharity.org

Hanna Bloch se narodila 7. září 1919 v Ústí nad Labem, Max Blochovi a Hertě Bloch roz. Birnbaum. Herta byla dcerou c. k. obchodního rady a bohosudovského továrníka Roberta a Helen Birnbaum. Hanna, zemřela 7. února 1990 v Los Angeles a byla jednou z prvních přeživších, kteří se o svůj příběh, podělila prostřednictvím televizních obrazovek s miliónem diváků.

Walter Kohner nejmladší syn Helen Kohner roz. Beamt a Julia Kohnera, o kterém jsme psali v článku nazvaném „Papá Kohner a jeho syn Paul“, který vyšel ve čtvrtletníku Posel, číslo 1 – březen 2018.

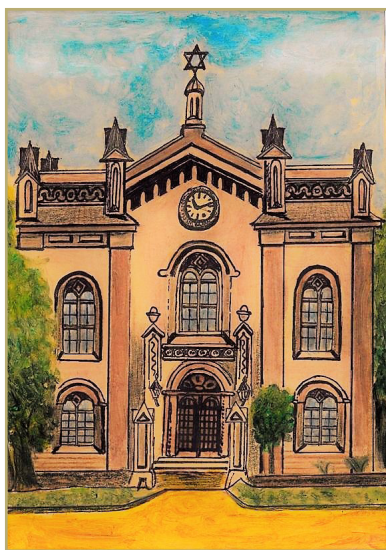
Pro čtvrtletník Posel připravil: šmot

Židé na Mostecku v průběhu staletí

Druhá část

Sepsala: Jana Sýkorová

ŽNO v Mostě v poslední čtvrtině 19. století až 1. polovina 30. let 20. století

Prvním Židem, který se po několika staletích na krátký čas usadil v Mostě, byl jistý Mendl. V srpnu roku 1839 otevřel výčep pálenky na 1. náměstí v domě čp. 82, ale již 5. října téhož roku se musel z královského města Most vystěhovat. Teprve s uvolněním poměrů v letech 1848-1849 se objevil v Mostě další Žid, shodou okolností též Mendl, pocházející z Korozluk. Ten si opatřil v roce 1850 za 8000 zlatých dům čp. 332 na Teplickém předměstí. Jeho zeť si zakoupil v Mostě další dům čp. 443.

V roce 1861 žilo v Mostě pouze 15 osob židovského vyznání, které zprvu museli navštěvovat synagogu v Hořanech. Šedesátá léta 19. století, zejména jejich 2. polovina, však byla obdobím, kdy se z okolních vsí, ale nejen odtud, začali stěhovat do Mostu. Není proto divu, že již v roce 1869 se pro Most včetně předměstí uvádí celkem 231 osob židovského vyznání celkem z 6 308 obyvatel města. Dosud se převážně zabývali obchodem s obilím a dobyt看, ale už v roce 1864 se ve městě usazuje první příslušník „svobodného povolání“ lékař Dr. Moritz Glaser.

Příliv nových pracovních sil cca od 70. let 19. století, vyvolaný potřebami rozmáhajícího se těžebního průmyslu, vedl též ke změně hospodářské, sociální a národnostní struktury Mostecka. Významný podíl na tom měli, vedle české menšiny, i zdejší Židé. Při sčítání v roce 1880 z 10 136 obyvatel Mostu mělo být 551 židovského vyznání, v roce 1907 to bylo už celkem 791 osob. K roku 1910 žilo v Mostě 25 692 obyvatel, přičemž k židovskému původu se hlásilo 868 obyvatel (tj. 3,3%). Při sčítání lidu v roce 1921, prvním v Československé republice, uvedlo židovskou národnost 188 osob a příslušnost k židovskému vyznání 737 z 25 239 obyvatel Mostu.

Ještě v 60. letech 19. století si Židé zřídili v královském městě Most, nejspíše v některém z obytných domů, místní modlitebnu a ustanovili též modlitební spolek, zpočátku bez oficiálních náležitostí. V roce 1868 byl pak založen Spolek pro židovskou modlitebnu se státem schválenými stanovami a brzy na to i židovská náboženská obec (ŽNO). Jejímž prvním představitelem se stal Abraham Hirsch.

K významným představitelům ŽNO v Mostě patřil vedle lékaře Dr. Moritze Glasera (zemřel v roce 1886) zejména advokát dr. Josef Spitz (zemřel 1914), který vedl obec více jak 25 let a těšil se vážnosti i u nežidovských obyvatel města Most. Za jeho působení byly přijaty v roce 1896 stanovy obce, které platily ještě v první polovině 30. let 20. století. Jako první Žid zasedal v městském zastupitelstvu a byl vyznamenán Rytířským křížem Řádu císaře Františka Josefa.

Roku 1867 modlitební spolek zakoupil starší dům se zahradou nedaleko zrušeného křesťanského hřbitovního kostela sv. Anny na severním břehu řeky Bíliny. Na místě domu byla pak v letech 1872-1873 z iniciativy Abrahama Hirsche postavena synagoga a v září 1873 slavnostně zasvěcena za účasti krajského rabína dr. Sachse.

Jednalo se o eklektickou stavbu obdélného tvaru s novorománskými prvky. Zařízení a výzdobu, vzhledem k tehdejší velikosti náboženské obce, bylo z počátku velmi skromné. Původní vybavení spočívalo v jednoduché skříni sloužící za svatostánek na uložení svitků Tóry, jež doplňovala dřevěná truhla pokrytá černou látkou (sloužící k předčítání Tóry) a modlitební pultík. Zařízení doplňovaly dvě řady dřevěných lavic. Bohoslužebné předměty se postupně přemisťovaly do mosteckého templu z modliteben z okolních obcí, např. svitek Tóry pocházel z Líšnice. Nákladnější vnitřní výzdobu získala synagoga teprve s rozrůstající se a bohatnoucí židovskou náboženskou obcí v Mostě koncem 80. let 19. století.

Stalo se tak v době, kdy byl jejím představeným již zmíněný dr. Josef Spitz. Ten nechal vybavit synagogu novým svatostánkem – zlatem zdobenou skříní k uložení Tór, saha-jících téměř do stropu. Svatostánek byl zakryt zlatem vyšívanou sametovou a brokátom zdobenou oponou. Doktor Spitz zavedl mimo jiné v synagoze plynové osvětlení a nechal vymalovat stěny a strop v maurském slohu. V roce 1903 proběhlo řízení ohledně výstavby ozdobného oplocení přední části synagogy a v roce 1927 při obnově její fasády dal na vlastní náklady továrník Karl Spitz upevnit do průčelí budovy, na místo kruhového okna, v noci svítící hodiny.

Prvním rabínem, působícím v mostecké synagoze v letech 1874-1877 byl dr. Alexander Kisch. Dále následovali: dr. Samuel Bloch 1877-1879; dr. Jakob Tauber 1879-1883; v roce 1884 zde působil teplický rabín Adolf Rosenzweig do doby, než obec najde nového rabína, což se stalo velmi záhy, zde nastoupil dr. Gotthard Deutsch 1884-1891; po něm následoval prof. Dr. Adolf Biach 1891-1918; prof. Dr. Simon Stern ze Žatce 1918-1919; posledním mosteckým rabínem byl Michael Halberstamm. Posledně jmenovaný rabín zemřel v roce 1936.

Prvním učitelem židovského náboženství, jenž provozoval, zprvu ve svém soukromém bytě, tzv. židovskou školu, byl Adam Sattler. Později vyučoval i na veřejných obecných a měšťanských školách až do nástupu rabína Alexandera Kische přednášel též na mosteckém gymnáziu. Dlouholetým vrchním kantorem a učitelem náboženství byl také Jakob Lamm, který mj. složil mnoho skladeb pro synagogální sbor v hebrejštině a němčině. Nechal též zakoupit v roce 1900 do synagogy nové varhany. Sepsal též historii mosteckých Židů.

Novodobý židovský hřbitov byl zřízen v roce 1878 mimo mostecký sídelní areál na severozápadním úpatí vrchu Hněvína, svažujícího se k obci Souši, a téhož roku byl slavnostně zasvěcen rabínem Samuelem Blochem. Založení hřbitova znamenalo důležitý krok v životě mostecké židovské náboženské komunity. Do té doby byli totiž zemřelí dle svého původu převáženi k pohřbení buďto do Údlíc, Teplic nebo Postoloprť. Řadu let se na mosteckém židovském hřbitově v Souši pochovávalo do země, tak jak nám velí židovský mrav a tradice našich předků. Prvním doloženým Židem v Mostě, který se nechal proti tradici zpopelnit a jehož urna byla poté uložena na židovském hřbitově, byl v roce 1914 dr. Josef Spitz, proč tak učinil, není známo. Zdá se, že tento nešvar nebyl ojedinělý, neboť v roce 1933 došlo na židovském hřbitově k vybudování urnového kolumbária. Dnes je prázdné, urny byly v průběhu let rozkradeny.

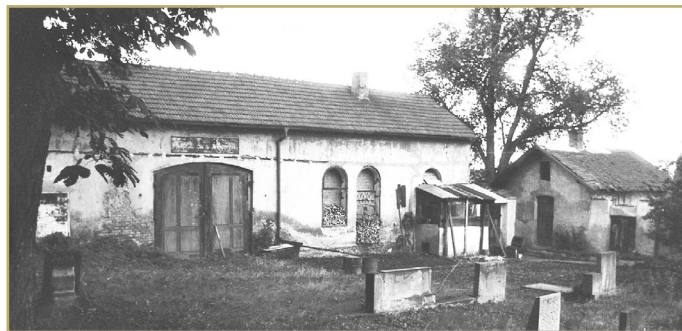
Dalším významným momentem, souvisejícím s posledními věcmi člověka, bylo ustanovení místního židovského pohřebního bratrstva „Chevra kadiša“ v roce 1879. hlavní náplní jeho činnosti byla starost o nemocné a v případě jejich úmrtí uspořádání pohřbu. Iniciátorem vzniku Pohřebního bratrstva v Mostě se stal rabín Samuel Bloch a prvním předsedou Chevra kadiša Samuel Tanzer.

Uvnitř mostecké židovské náboženské obce vznikl, vedle již zmíněného pohřebního bratrstva, též „Ženský dobročinný spolek“ v roce 1886, dále vznikl „Chrámový spolek“, který měl za cíl zušlechťování bohoslužeb. Příslušníci židovské komunity byli též členy různých sionistických sdružení a organizací, jako byl např. spolek „Sion“ založený v roce 1906, nebo tělovýchovný a sportovní spolek „Makabi“ založen v roce 1913.

V roce 1910-1921 stál v čele ŽNO v Mostě advokát dr. Moses Stein. Za předsednictví Emanuela Spitze v období 1921-1931 byl v synagogální zahradě postaven v letech 1930-1931 dvoupatrový obecní dům s velkou zimní modlitebnou, zasedací síní, kanceláří rabína, knihovnou a byty, který obdržel čp. 1738. Nový kultovní objekt ŽNO byl postaven podle projektu pražského architekta ing. Viktora Löbla. V první polovině 30. let 20. století židovská náboženská obec v Mostě zahrnovala nejen souvěrce z Mostu, nýbrž též Židy z celého soudního okresu Most, Horního Litvínova a Hory Sv. Kateřiny. Jednalo se celkem o 315 rodin, které čítaly dohromady asi 1000 osob.

Posledním známým představeným ŽNO byl komerční rada Siegmund Woditschka.

Ve stínu hákového kříže

Hned 1. října 1938, den po přijetí mnichovského diktátu, začalo nacistické Německo vojensky obsazovat české pohraničí. Mostecko bylo zabráno do 10. října 1938 a začleněno do Říšské župy Sudety. Ještě za vojenské správy okupovaného území byly zakázány všechny politické strany s výjimkou NSDAP, zastavena činnost spolků a zabaven jejich majetek a do židovských a většiny českých podniků byli dosazeni němečtí nucení správci.

Také Židovská náboženská obec se sídlem v Mostě byla po zaboru pohraničí nacisty zrušena. Na večer 10. listopadu 1938 bylo město Most svědkem protižidovského pogromu, zvaného Křišťálová noc, v jehož rámci byla vypálena zdejší synagoga. Její zbytky byly později zbourány a odklizeny. Protižidovská demonstrace v Mostě podobně jako v dalších městech byla spojena s vytloukáním obchodů a oken židovských domů, rabováním majetku, zatýkáním předem vytypovaných osob a vězněním Židů. Není známo, zda přišli při protižidovském pogromu v Mostě v listopadu 1938 nějací lidé o život. Nevíme ani, jestli byli případně zdejší Židé odvezeni do koncentračních táborů na území Třetí říše, byť jeden takový improvizovaný tábor měl být právě v Mostě zřízen.

Tzv. Křišťálovou noc zneužili nacisté k urychlení arizace židovského majetku a obecně ji lze pokládat za symbolický i faktický mezník v protižidovské nacistické politice: byla předstupněm k úplnému vyloučení Židů ze společnosti a naznačila možnosti jejich fyzické likvidace. Židé, kteří se nevystěhovali z Mostecka ještě před německou okupací nebo krátce po ní (např. manželé Bandlerovi uprchli v lednu 1939 do Palestiny), byli vystaveni rasové perzekuci v souladu s norimberskými zákony. Část zabaveného židovského majetku byla uskladněna v prostorách speditérské firmy „Josef Lewy“ z Mostu a v říjnu roku 1941 nabídnuta k odprodeji ve veřejné dražbě – obecní dům ŽNO v Mostě připadl v roce 1940 firmě Sudetenländische Treibstoffwerke, A.G., která jeho kultovní a úřední prostory přestavěla na byty.

Lze předpokládat, že Židé, kteří včas neopustili Mostecko, se stali obětí holocaustu jako většina jejich národa v okupované Evropě.

Epilog

Jen nemnozí příslušníci židovských rodin se vrátili po roce 1945 do Mostu, např. manželé Bandlerovi, Mühlsteinovi, Ledererovi, Propperovi. V rámci osídlování českého pohraničí však na Mostecko přišli židovští optanti z východního Slovenska, z Podkarpatské Rusi a z bývalých oblastí Haliče. Jednalo se např. o lékaře Dr. Hoffmanna, Dr. Krause, Dr. Frölicha, Dr. Broda či manželé Brandejsovy, Küchnerovy a jiné.

V roce 1945 byla v Mostě obnovena činnost židovské náboženské obce. V květnu 1951 byl proveden soupis jejího majetku. Podle dostupných pramenů fungovala ŽNO, ještě březnu 1952. Poté byla přeměněna na synagogální sbor pod ŽNO v Ústí nad Labem. V té době stál v čele Robert Mühlstein, který setrval ve funkci až do roku 1975, kdy jej na krátkou dobu nahradil jeho bratr Josef Mühlstein. Synagogální sbor v Mostě pravděpodobně zanikl v roce 1977.

V současnosti patří židovští souvěrci z Mostecka pod Židovskou obec v Teplicích, jedinou stopou po bývalé židovské komunitě je židovský hřbitov v Mostě-Souši, který prošel v nedávné době nákladnou rekonstrukcí budov a celého areálu hřbitova, o tom snad někdy příště.

Pro čtvrtletník Posel připravil: tp

Je naší smutnou povinností oznámit,
že ve středu 17. ledna 2024 dle hebr. kalendáře 7. švatu 5784 po dlouhé nemoci zemřel
naš dlouholetý člen a blízký přítel

pan Jiří Rotstein
hebr. jménem Jicchak ben Israel Meir ve věku 76 let

„Nechť je jeho duše pojata do svazku věčného života“

Bernard Lieber

Cadik ze Zboje, co v svatých knihách četl a věřil, že se po válce svět změní

Jednou z prvních prací, kterými se dostal do povědomí čtenářů, bylo pásmo o postavení židovské ženy v rodině a ve společnosti. Mnohotvárnost a rozsah pramenů, z nichž Bernard Lieber čerpal, svědčily o tom, že v jeho osobě ožívá tradice našich předků, pro něž byl bohatý odkaz hebrejské literatury, ať už to byly knihy Tanachu, talmudu či středověkých židovských myslitelů, stále živý a smysluplný. Své nabitě vědomosti zúročil Bernard Lieber jako autor mnoha příspěvků jak ve Věstnicích ŽNO, Židovských ročenkách nebo v precizně zkomponované stati Dějepisec z roku 1982. Rád četl v němčině knihy Šmuela Josefa Agnona, který za svůj literární přínos byl oceněn v roce 1966 Nobelovou cenou za literaturu.

Bernard Lieber se narodil 18. října 1913, v malé východoslovenské obci Zboj a jeho dětství bylo poznačeno válkou; otec byl odvelen na frontu a rodina hodně strádala. Situace se příliš nezlepšila ani po válce, kdy otec pracoval jako skladník, v důsledku krize několikrát ztratil práci, a sen mladého Bernarda stát se středoškolským profesorem se rozplynul. To už rodina žila v Užhorodě, kde Bernard kromě středoškolských studií pilně navštěvoval i místní ješivu, kde získává cenný základ pro svůj celoživotní zájem o judaismus. Roku 1934 odchází z domova, aby rodičům ulehčil situaci, a dokončuje svá studia na obchodní akademii v Uherském Hradišti. Do jeho života již podruhé v krátké době zasahuje válka, vlastně už její předejhra, tragické roky 1938-1939, rozbití Československé republiky; Užhorod, který byl v té době anektován horthyovským Maďarskem, to vše bylo jen začátkem velké tragédie, která se měla teprve odehrát. Bernard Lieber byl obviněn z protimaďarského smýšlení, byl vězněn v různých internačních táborech, až je nakonec odvezen v roce 1944 do Mauthausenu. Přežil i pochod smrti do tábora v Guns Kirchenu, kde se v květnu 1945 dočkal osvobození.

Těsně po válce žil krátce na několika místech, většinou v českém pohraničí, než se natrvalo usadil v Teplicích, kde pomáhal při výstavbě válkou zničeného severočeského kraje. Od roku 1949 až do svého odchodu na zasloužený odpočinek pracoval jako vedoucí ekonomického oddělení v Báňských stavbách Most.

Na svou židovskou minulost Bernard Lieber nikdy nezapomněl: tak, jako chtěl ve své společné práci dokázat, že „Židé vždy byli a jsou dobrými občany našeho státu,“ usiloval o to, aby ono „veliké myšlenkové dědictví po našich předcích neupadlo v zapomnění“. Jako autora jej znali minimálně dvě generace československých Židů, ve kterých jim zprostředkoval své znalosti judaismu a halachy.

„Pro mudrce není odpočinku ani v tomto světě, a ani na onom.“ (Berachót 64a)

Bernard Lieber zemřel 22. února 1994 (tj. 10 švatu 5754 na šabat šíra, kdy se četla paraša Bešalach, kdy se jemu synu Mošeho rozestoupila nebesa, aby mohla jeho duše vystoupit až k nebeskému trůnu, tělesné ostatky však musel zanechat na tomto světě, protože vše hmotné je spojeno s tímto světem, neboť vše zde jednou pomine, jen duše má tu výsadu, že je věčná. Zemřel po těžké nemoci ve věku 80 let. Odchodem Bernarda Liebera ztratila jak teplická ŽNO, tak i ústecká ŽNO svého starozákonního mudrce, vzácného člověka, který měl všestranné vědomosti: mezi starší generací patřil k největším znalcům náboženské literatury. Jeho paměť byla přímo fascinující. Co se jednou naučil, to si i pamatoval. V Teplicích byl známou osobností jak mezi souvěrci, tak i mezi bojovníky za svobodu, kde dlouhou dobu zastával funkci předsedy.

Pohřbu Becalela ben Mošeho, jak znělo jeho hebrejské jméno, se 28. února 1994 zúčastnilo na Novém židovském hřbitově v Teplicích velké množství smutečních hostů. Smuteční proslov za Svaz bojovníků za svobodu pronesl dr. Havelka. Za teplickou a ústeckou židovskou obec se rozloučil Chaim Klein, který vykonal i liturgickou část obřadu. Na závěr celého smutečního ceremoniálu mohl jen dodat, že žil jako světec a zemřel jako člověk požehnaný vírou v B-ha.

V letošním roce díky Nadačnímu fondu obětem holocaustu bude na Novém židovském hřbitově v Teplicích opraveno 20 náhrobních stél, v rámci oprav bude též narovnaný léty propadající se rám hrobu Bernarda Liebera, a na narovnaný rám se opětovně nalepí spadlá prostá stéla cadika ze Zboje, člověka spravedlivého a ve věcech víry pevného.

„Nechť je památka na muže spravedlivého i nám dnes živým požehnáním.“

Pro čtvrtletník Posel připravil: člen představenstva Chevra kadiša ČR

Továrna na kůže a hnací řemeny v Mstišově

Sepsal: mstišovský rodák Lukáš Sláma

Článek byl poprvé publikován v Dubském zpravodaji v roce 2014, rádi bychom ho znovu připomněli našim čtenářům, čtvrtletníku Posel.

Nástup průmyslové revoluce se stejně jako v jiných obcích a městech projevil ve Mstišově zásadním rozšířením zástavby a růstu populace. V roce 1861 podle sčítání vzrostl počet domů na 71 a počet obyvatel na 599. Jen o pár let později roku 1910 již zde žilo 2 566 obyvatel. Období 19. století byl Mstišov spojen s daleko větší obcí (dnes městem) Košfany. Mimo něj sem byly připojeny i Dolní Mlýny, Střelná a Pozorka. Až od roku 1873 se Mstišov stává samostatnou obcí. Obyvatelstvo je především německé, zabývalo se již průmyslovou výrobou nebo těžbou. To souvisí s příchodem velkých podniků. O jednom takovém – Heinrich Rindskopf, továrna na usně a hnací řemeny – bude psáno později. Obecně známější je poté Fischmannova sklárna, mezi místními její název rozšířený jako „štanglovka“, kde se vyrábělo duté dekorační sklo. Dále tu byla továrna na porcelánové a skleněné zboží Marie Králové. Celkově je uváděno pět skláren. Tento průmyslový „boom“ s sebou přináší též vznik nejrůznějších spolků. Existoval zde německý tělocvičný spolek (Detuschturnverein), jehož někteří členové padli v bojích první světové války a mají v místní kapli svou pamětní desku. Od roku 1876 vznikl spolek dobrovolných hasičů nebo roku 1893 Dělnická beseda jako sociálně demokratické vzdělávací sdružení.

Heinrich Rindskopf

První světová válka zasáhla místní stejně jako v celé tehdejší monarchii. Odvedení vojáci odcházeli na shromaždiště 92. pěchotního regimentu (Marschregimentu). Bojovali pak především na východní a srbské frontě. Jak alespoň napovídá tzv. mstišovská deska padlých členů Deutschturnverein. Je zde uvedeno šest jmen, zejména německých. Poznáváme zde jak rozšířenou rodinu Loose, tak třeba již zmíněné příjmení Rudolf. Celkem ale ze Mstišova bylo odvedeno na 208 mužů a zemřelo 42, do zajetí se jich dostalo 12.

V období před vypuknutím druhé světové války rostl počet členů nacistické strany NSDAP, a to jak německé národnosti, tak i té české. Muži ze Mstišova samozřejmě byli též naverbováni do vojska (Wehrmacht), průmysl ale musel fungovat dále, a tak ztráty neměly větší vliv na fungování továren. Je na místě upozornit, že toto konkrétní období v

Oscar Riethof

oblasti není zcela dobře zpracováno do takové šíře, jakou by si jistě zasloužilo. Bez zajímavosti není počet válečných zajatců a civilních dělníků v místních podnicích. Na západním okraji obce se nacházel Arbeitslager Nr. 16, kterým prošlo celkem 1200 osob, průměrně zde bylo ubytováno 350. Největší podíl zajatců zde mělo Rusko a Ukrajina (57 %). Existoval od roku 1941 do 8. 5. 1945, tedy do konce války. Po skončení tohoto konfliktu začalo postupné vyliďňování obce. Jednak následky poválečného vypořádání s německými obyvateli, pak také nástup socialismu a růstu měst. Pokud tedy měl Mstišov na počátku století kolem 2 500 obyvatel, v jeho polovině 1865 a na konci (kolem roku 2000) asi 500 stálých usedlíků. Neustálé snižování obyvatel vedlo obec k připojení k městu Dubí, a tak od roku 1980 případný pisatel píše adresu jako Dubí 3 – Mstišov.

Je téměř s podivem, že o velkých firmách v průmyslové oblasti severozápadních Čech vzniká tak málo odborných prací. I proto zůstává řada podniků zapomenutých a jejich sláva zůstává uzavřena v archivních institucích. Na dalších stranách předkládané práce budou především informace získané archivním výzkumem, a tak je na místě představit nejdříve fond, ve kterém je firma Heinricha Rindskopfa umístěna.

Celkem šest kartonů ukrývá především účetní materiál ze všech období trvání firmy, z čehož největší část je mezi lety 1918–1950 s tím, že nejvíce je pak materiálu v období mezi lety 1945–1950. Prim pak až do roku 1945 hraje jazyk německý. Ten se významně objevuje také v době první československé republiky. Jak už bylo řečeno, již při letním pohledu na inventář nacházíme především statistiku, zprávy o hospodaření, balance, výplatní listiny atp. Část materiálů (jako např. pracovní deníky) byla po předání skartována.

Důležitou součástí fondu, který dokáže historikovi přiblížit situaci v celé firmě (a podnicích obecně) je fotodokumentace pořízená buď samotnou firmou, nebo získaná od soukromého fotografa. V případě výše zmíněného fondu se jedná o firemní fotografie pořizované od počátku století až k zániku podniku v roce 1950.

Prvním počinem majitele představované firmy bylo vyřízení povolení od okresního hejtmanství k provozování tříslového koželužství podané dne 18. 5. 1852. Povolení bylo uděleno jako podle živnostenských, tak policejních předpisů a výrobě tedy nemělo stát nic v cestě. První léta byla asi velmi skromná na výrobu. Používala se nejprve totiž voda z vlastního pramene, až o sedm let později získala firma povolení od obce Mstišov využívat k praní kůží Mstišovský, neboli Sviní potok.

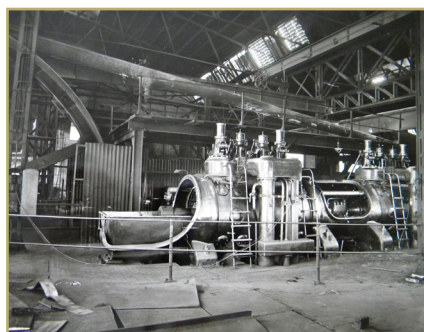
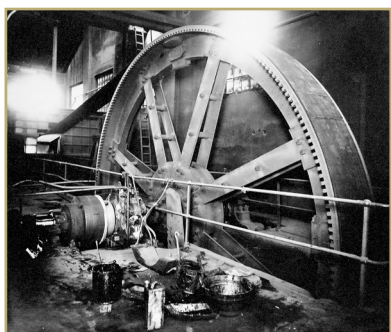
Teprve ale až o dvacet let později přišla výraznější přestavba podniku. Technická revoluce dorazila v podobě parního stroje o 12. koňských silách sloužící k uvedení do pohybu mandl (nově pak válcovací stolici). Pořízen byl od firmy Ringhofer Smíchov. S touto přestavbou souvisel i komín (rozhodně jeden z prvních v obci) vlevo od strojovny. Ten pak měl splňovat podmínku vnitřní světlosti 26 palců a výšky 85–90 palců. Aby okolí nezahlecoval kouřením, případně sazemi, měla firma používat topení a provádět pak pravidelné parní a vodní údržby. Zajímavou podmínkou k výstavbě parního stroje bylo dodržování potřebné hladiny vody v potoce. Zkrátka si firma nesměla přivlastnit všechnu vodu ani v době sucha.

Jak už bylo řečeno, z prvních padesáti let fungování této firmy v archivním fondu více dochovaných psaných památek nenajdeme. Fotofond firmy nás ale obohacuje o snímek pořízený při příležitosti oslavy padesátého výročí fungování koželužny. Datace nese letopočet 1902 a na obrázku pak vidíme přes třicet zaměstnanců, u některých podle vzhledu nelze čekat věk vyšší než patnáct let (foto viz příloha).

Své jméno měla firma nezměněné až do roku 1945, přestože ji vlastnil dávno někdo jiný. Od roku 1904 to byl Alfred Reithof, roku 1920 ji pak vlastnil jeho syn, Ing. Oskar Reithof s manželkou Elsou. V inventáři fondu se uvádí, že oba byli izraelité s německou národností. V období druhé světové války proběhla firma stejně jako většina ostatních procesem arizace neboli konfiskací. Stalo se tak přitom až roku 1940 a arizátorem se stal Richard Latka, dřívější disponent firmy. Jeho jméno nese firma ještě několik let po válce. Podle genealogických stránek Oskar Reithof válku přežil a zemřel až v roce 1948. Alespoň z dochované fotografie působí tento pán sebejistým dojmem.

Správa firmy vedená Oskarem Reithofem jistě nesla své ovoce. Konkrétně ve třicátých letech se pravidelný roční obrat pohyboval v řádech několika milionů. V roce 1931 to bylo přes půl čtvrtého milionu korun československých. Na hranici třech milionů korun se firma pohybovala až do osudného roku 1938. Počet třiceti pracovníků se zvýšil jen málokdy. Největší skok zaznamenala firma během válečných let, kdy průměrný počet zaměstnanců nepřesáhne dvě desítky. Týdně měl takový zaměstnanec až do čtyřicátých let do 190 korun Československých. Během válečných let se plat zvýšil na až 270 korun, po válce roku 1946 měl pracovník průměrně 500 korun. To měla továrna obrat přes 5 milionů korun. Jak firma investovala do své modernizace, přibývalo samozřejmě zaměstnanců. Do přelomu století se počet zaměstnanců pohyboval kolem prvních dvou desítek. Začátkem 20. století vzrostl počet na 42, v roce 1923 až na celou padesátku zaměstnaných.

Od toho se samozřejmě odvíjí i množství vypracovaných kožených produktů. Výroba se dělila na výrobky z koželužny a řemenárny. Popis konkrétní výroby bude uveden níže. Podle toho můžeme zpětně odhadovat charakter výroby. Svého maxima dosáhla koželužna v roce 1939 se 71, 7 tun vyvezených výrobků. To už ale firma komunikovala nejen s podniky uvnitř hranic Československé republiky, ale i se zahraničím. V roce 1927 například obchoduje s První továrnou na plstě v Achau (Dolní Rakousy). Vzájemná komunikace je plná úcty, představování svých předností a součástí této komunikace je automaticky i ceník nebo firemní kalendář. Z jednoho takového ceníku se dozvídáme, že ceny se různily podle síly kůže (4–7 mm) a šíře (20–140 mm).

Své výrobky firma v té „zlaté éře“ vyvážela nejen do sousedních států, ale i do vzdálenějších oblastí Evropy. Konkrétní údaje jsou díky skartaci jen velmi složitě dohledatelné a fantastickým vyprávěním některých zdrojů se věřit nedá. Rozhodně ale výroba (především pak v období druhé poloviny čtyřicátých let) pokrývala široké spektrum výrobků od průmyslových řemenů k šachtačké výbavě. I přes tento potenciál měla být firma odsouzena k zániku. Prvním aktem zániku může být počítáno rozpuštění závodní rady dne 21. 5. 1946. A to z důvodu odchodu předsedy (pana R. Mejstříka) a jeho zástupce (pana A. Neumana) za novou existenci. Po odchodu několika českých zaměstnanců a evakuaci Němců snížil se stav našich zaměstnanců na 17 osob (5 zaměstnanců jest stále národnosti. Německé). Ale až po únoru 1948 byla majetková podstata začleněna pod národní podnik Polický Jaroměř. O rok později přešla pod správu n. p. TAN Litoměřice a z důvodu reorganizace byla dalšího roku zrušena.

Alfred Riethof se narodil 28. května 1858 ve Mstišově No. 16 (Tischau), zemřel 12. května 1919 v Chomutově, pohřben byl o dva dny později na Novém židovském hřbitově v Teplicích do rodinného hrobu. Ve kterém jsou uloženi rodiče Alfreda Riethofa, otec Heinrich Rindskopf, matka Charlotte Rindskopf rozená Bechert, jejíž otec byl člen městské rady Abraham Bechert a Alfredova choť Carla Riethof rozená Schwartz z Benešova. Syn Oskar Riethof zemřel 1. ledna 1948 ve věku 61 let.

„Čest a sláva jejich památce, nechť nepomine.“

Pro čtvrtletník Posel připravil: tomš69

Ze vzpomínek Alice Feldmann rozené Kohn

V často nostalgických vzpomínkách židovských pamětníků ztělesňovala první republika pro Československé Židy moderní „zlatý věk“. Byť je tento zidealizovaný, má své mezery, přesto je dokladem obrazu Československa jakožto „ostrova masarykovské demokracie“, který se odlišoval od jiných, méně tolerantních evropských zemí, jako bylo zejména sousední Německo, Rakousko, Maďarsko, Polsko a Rumunsko.

Citace použita z knihy: Židé v českých zemích – Společná cesta dějinami, které vydalo nakladatelství Lidové noviny v roce 2022

Teplice bylo to tak krásné město. Myslela jsem, že je moje. Nedaleko velké synagogy stávalo porodní sanatorium, kde jsem se narodila. Rodiče neztráceli mnoho času, aby to oznámily všem větrům, dynastie měla být mnou založena a zachována při životě.

Obchod mého otce se jmenoval „Old England“ na parle francais“ „řečeno anglicky“, ale bylo to špatně posouzeno, neboť to byla poměrně známá krejčovna, kde většina tepličáků si nechala šít pánské obleky na míru.

Zprvu jsem navštěvovala dvě třídy v židovské základní škole Fraulein Kleinové na Alleegasse, tj. v Alejní ulici, poté nás učil pan učitel Hocke v Allgemeine Schulplatz na rohu Meisnerstrasse. Načež jsem začala docházet na střední školu v Šanově, poté následovalo studium na české obchodní škole. Než jsme odešli z Teplic do protektorátu, pracovala jsem ve Weinmannových závodech.

Pamatuji se, že na Koenigstrasse neboli Královské třídě v domě Donathů, kde jsme bydleli, bylo vždy slunečno, otec, matka a přátelé byli připraveni poskytnout dobrou radu. Život byl radostný, družný s divadlem, kinem, školou, koupalištěm, zámeckým rybníkem, nebe bylo plné houslí, lidé bohatlí a chodili jsme na kulturu, na oslavy, ať to byla oslava Božího Těla na Zámeckém náměstí, na kterou jsme se šli ze zvědavosti podívat, nebo oslava 28. října, kdy se pořádali slavnosti ke vzniku republiky a také oslava židovských svátků, všechno bylo při starém. Život si prostě šel svou vlastní cestou, každý měl svůj okruh přátel a jisté následování.

Například divadelní kavárna byla pro mého otce útočištěm před podnikáním, rodinou — tak jako pro všechny jiné, kdo hledali změnu. Městské divadlo mělo v té době zvláštní úspěch, každodenní opera, hudba, komedie, cokoli tam bylo. Dnes je těžké uvěřit, že tak malé lázeňské město mělo obyvatelům tolik co nabídnout, jít tam se stalo každodenním zvykem, tak jako hrát tenis ráno před školou nebo jít na Schlossberg (Doubravská hora), Sandberg (Písečný vrch), či sbírání kaštanů a natřásání chroustů v parku, tanec na terase městského divadla či v Lipovém dvoře, karneval, lekce tance s baletním mistrem Reichertem, gymnastika s Mimi Lederer - všechno - to vše byla každodenní zábava většiny teplické židovské mládeže. Krásná výletní místa byla na Novém Městě v Krušných horách, Dubí a na Cínovci, hlavně v zimě, kde byla zimní chata Makkabi, a dalo se jezdit na lyžích, byl to jiný svět, ano, tak to bylo. Velký podíl na tom samozřejmě mělo naše mládí a mládež okolo nás, přesto bylo málo míst tak svěžích, volných jak tam!

Předpokládám, že jste také často chodili do městského kina, které řídil po svém otci Papa Kohnerovi jeho syn Paul Kohner, tzv. Kino-Kohner, nežli Paul Kohner emigroval do Spojených států amerických, kde udělal skvělou kariéru v Hollywoodu.

V Teplicích bylo zvykem dávat příjmení před povoláním. Takže otec našeho kamaráda Paula Fleischmanna byl známý jako Kravatten-Fleischmann, ale to jsem odbočila.

Vzpomínám si, že rabín Dr. Friedrich Weis, který působil ve velké, krásné teplické synagoze, byl známý jako výborný kazatel. Do Teplic na šabat a svátky ráda přijížděla řada Židů, například z Mostu, Duchcova a širokého okolí. Většina Židů zde žila v blahobytu a ve spořádaných podmínkách. Těm, kteří byli v nouzi, se dostalo podpory od židovské náboženské obce a tiché pomoci od Bnei Brit lóží „Hort“ a „Societee“.

Dnes by to bylo příliš dobré, aby to byla pravda, na rozdíl od toho se dnes všechno zdá příliš malé, ať se stalo cokoli, tehdy jste tam byli a žili a zpívali a tančili a snili, to zůstává zvláštní základ pro život, byli jsme tehdy velmi šťastní, za ty slunečné a nezapomenutelné dny.

Vrátili jsme se před několika lety a nemohli se vyhnout zklamání. Toto smutné zanedbané město, že bylo kdysi mým domovem? Prvotní šok opadl a hezké vzpomínky brzy vyplouvaly na povrch: krajina, okolí stále krásné - ale žádní příbuzní, obyvatelstvo cizí, ani pár známých, prohlídka, divadelní představení - dost kruté hry, v lepším případě zůstane jen vzpomínka, ale časem zapomenete tolik, a mnoho věcí se vám vybaví až později. Ale v poslední době jste slyšeli zprávy, zlepšuje se to, zprávy chodí od úst k ústům, co všichni chtěli slyšet, až přijde nový režim, nová doba, zotavení - předpokládáme - postupuje dobře, a snad bude zase jednou v Teplicích veselo.

Alice Feldmann, rozená Kohn

Foto: 3+4 třídy v Alejní ulici; ročník 1936-1937 s učitelkou slečnou Kleinovou nám zaslal T. Mark z Frankfurtu nad Mohanem. Za foto samozřejmě mockrát dodatečně děkujeme.

Článek byl původně zamýšlen jako mnoho dalších pro publikaci o „Stadt und kreis Teplitz-Schönau“, která měla vyjít v roce 1994 ve Frankfurtu in Mainz.

Pro čtvrtletní Posel připravil: tomaszot

2024

Zprávy z představenstva

Představenstvo se na zasedáních zabývalo běžnou agendou a organizací života na obci, zejména:

- Realizací akcí financovaných z grantů NFOH.
- Realizací akcí financovaných obecními úřady.
- Ukončení akce Synagoga v Lounech pro rok 2023.
- Přípravou voleb do orgánů ŽO a FŽO.
- Přípravou povinných materiálů pro FÚ (ukončení daňového roku 2023), auditované daňové přiznání.
- Vyhodnocením akcí Společenského klubu ve 4. čtvrtletí 2023 a pokračováním v roce 2024.
- Získáváním nových klientů pro projekt Claims Conference GG 26.
- Sociálními službami ŽO Teplice (odborné sociální poradenství) a GG 26 Claims Conference .
- Vyhodnocením pronájmů majetku ŽO.

Narozeniny členů Teplické židovské obce

paní Rolko-Nová Lucie, nar. 05.01. - 59roků
 pan Váňa Jan, nar. 14.01. - 48 roků
 paní Anna Mertová, nar. 17.1. - 56 let
 pan Tomáš Štěpnička, nar. 30.1. - 70 roků
 paní Mertová Ivana, nar. 12.02. - 32 let
 pan Lichtenstein Michael, nar. 23.02. - 73 let
 paní Věra Veselá, nar. 07.3. - 76 let
 paní Wagnerová Vendulka, nar. 07.03. - 52 let
 Pan Kredl Tomáš, nar. 11.03. - 42 let
 paní Maxová Hedvika, nar. 20.03. - 83 let

**Ad mea veesrim šana
 přeje celá teplická židovská obec**

Hamman Taschen

Těsto

- 180 g hladké mouky
- 30 g změkklého másla
- 25 g medu
- 25 g cukru krupice
- 1 vanilkový cukr
- 1 vejce
- 1/4 lžičky sody
- 1/8 lžičky prášku do pečiva
- šp. soli

Povidlová náplň

- 250 g povidel
- 50 g mletých mandlí
- šťáva ze 1/4 pomeranče

- smíchejte všechny suroviny na hladké těsto, to zabalte do fólie nebo igelitového sáčku a dejte odpočinout na 2-3 hodinky do chladu

- mezitím si připravte povidlovou náplň - smíchejte mleté mandle, šťávu a povidla

- odpočínuté těsto na vále či podložce propracujte a rozválejte na zhruba 0,4-5 mm plát

- z těsta vykrajujte kolečka, na ně dejte vybranou náplň, těsto přeložte a rohy secvakněte do tvaru trojúhelníku a hotové tvary naskládejte na pečicí papír

- pečte v troubě vyhřáté na 180°C po dobu 12-15 minut do růžova a po vychladnutí lehce zaprašte moučkovým cukrem

Sociální služby

Židovská obec Teplice poskytuje bezplatné odborné sociální poradenství podle zákona C.108/2006 sb. o sociálních službách seniorům, kteří se nacházejí v nepříznivé sociální či zdravotní situaci. Zvláštní zřetel je věnována potřebám osob přeživších holocaust, jejichž osobní cíle vycházejí ze židovských tradic a kořenů a potřebám osaměle žijících seniorů.

Bližší informace můžete získat osobně v kanceláři:
 Židovská obec Teplice
 Lipová 25/333
 Teplice 415 01

V úředních hodinách, nebo telefonicky na č.tel. 417635073, 773690536, nebo prostřednictvím e-mailu na adresu : poradenstvi.kehila@seznam.cz

Odborné sociální poradenství je poskytováno ambulantní formou v poradně židovské obce Teplice, Lípová 333/25, Teplice

A to každý pátek od 16:00 hod do 18:00 hodin.

V terénu /domácnosti uživatele, v nemocnici apod/ vždy od pondělí do čtvrtka od 16:00 hod do 19:00 hodin. Po domluvě je možné poskytnout poradenství také v jiném čase.

Bc.Markéta Lichtensteinová Dis.
 Sociální pracovnice ŽO Teplice

ústecký kraj

